

Dr. O. Netoliczka, Aus der Praxis des deutschen Unterrichts. Bemerkungen zum Aufsatz in den letzten Klassen. (Programm-értekezés a brassói Honterus-gimnázium 1907/8. és 1908/9. tanévi értesítőjében: I. része a 5—17., II. része a 27—61. lapon.)

A brassói ág. hitv. ev. Honterus-gimnázium tanári kara megíratta mindenik osztály anyanyelvi dolgozatainak a tárgyait s Netoliczka ez alkalommal fejtette ki elveit arra nézve, hogyan kell a három felső osztály dolgozatait felfogni s mely körökből veendők a tárgyak. Mindkét közleményhez néhány tanuló dolgozatát csatolja. Azokat is érdemes elolvasni a fejtegetésekkel kapcsolatban. Magából a tanulmányból igen kel'emesen derül ki, mily alapos meggondolás vezette a szerzőt nem csupán ennek megírása, hanem láthatóan e nézeteit kialakító egész működése közben.

Rövid áttekintésben összeállítja a kérdés száz éves történetének (az 1803. porosz tantervtől az 1901-ig) nevezetes tanulságait. Azután kifejti az anyanyelvi dolgozatok célját, majd azokat az általános szempontokat, melyek a tárgyak megválasztásában irányadók s végül részletesen fejtegeti a VI—VIII. osztályban feladható tárgyak körét.

A tanterv és az érettségi vizsgálati szabályzat rendelkezéseiből azt állapítja meg, hogy az érettségire s az életre való tekintettel a tanulókat az értekező stílusban kell gyakorolni: tudják az eléjük adott kérdést, meg a kidolgozás közben számbaveendő tekinteteket helyesen felismerni, ítéletüket megokolni s az ítéletet megokoló gondolatok, érvek kifejezésében és elrendezésében tegyenek eleget a világosság és szabatosság követelményének. A VI—VIII. osztályban már nem az elbeszélés és leírás, hanem a fejtegetés a fő. Általában két elvet tűz ki (az 1907-ben Nagyszébenben tartott száz tanárgyűlés megállapodásai szerint): 1. a dolgozat csatlakozzék az olvasmányokhoz; 2. adjon módot vizsgálódásra is, tehát az önállóságra vezessen. Különösen a VII—VIII. osztályban a dolgozat igazi értekezés legyen, a tanulók szellemi érettségének próbaköve. Ha e próbát valaki meg nem állja, nem érte el a tanulás célját. A logikai funkciók természetéből is azt következteti, hogy a gondolkozás következetes gyakorlásával az írásban való kifejezés gyakorlásának is együtt kell járnia és a dolgozatban már ezért is a fejtegetés, a vizsgálódó kifejtés a legfontosabb. A felsőbb iskolának, azaz a gimnáziumnak és reálskólának ilyen módú tárgyalásra kell növendékeit képessé tennie, ezért mondja N., hogy a felső osztályokban az értekezés az anyanyelvi dolgozat legfőbb formája.

A tárgyak kiválasztásában az oktatásnak Herbarttól kitűzött közvetlen céljából, a sokoldalú érdeklődésből indul ki s négy kört lát, melyet az érdeklődés szempontjából ápolni kell: a tapasztalati

világot, a fogalmi világot, a szépek és jónak eszményi világát s végül az örökkévalónak a felsőbb világát. Ezekre gondolva állítja fel a követelményt: minden feladat legyen művelő hatású, magában értékes, hogy a tanuló idejét és erejét haszontalanra ne fordítsa. És legyen a feladat olyan, hogy valamely tekintetben tágítsa a tanuló látókörét. Alkalmazkodni kell az egyéniségekhez is, de épen a sokoldalúság erre magában is utat nyit, mert így juttatjuk a tanulót arra, hogy megtalálja önmagát. Az egyéniség számbavétele nem is annyira a tárgyban magában, hanem a kitűzése módjában nyilatkozzék.

A VI. osztályt a sympathikus, a VII. a szocialis, a VIII. a spekulatív érdeklődés éve N. szerint s nagyon tanulságos, mert gondolatkeltő az a mód, ahogyan a szerző e három osztály egész tanulmányi anyagából, a tanulók lelki alakulásából, tehát egészen tárgyias és egészen személyi alapon megállapítja, milyen körből kell tehát ezekben a dolgozat tárgyát megválasztani. Így ezeket jelöli ki (nem egyes feladatúl, hanem a feladatok köréül): VI. o.: 1. a természet költészete; a szülőföld. a haza tájai; 2. a nyelv mint az élet kifejezője; 3. a hősi jellem erkölcsi sajátságai: becsületérzés, bátorság, nőkben a kitartó türelem; 4. egyesek viszonya másokhoz: hűség, barátság, a nők iránt való tisztelet. VII. o.: 1. az egyes a társasághoz való viszonyában: amit a társaság kíván az egyestől (engedelmesség, munka), amit ez köszön az egésznek (a művelődés javai, haza és nemzetiség); 2. a természet mint a kutatás és a művészet tárgya; 3. az ideális javak mint az élet nemesebb élvezeteinek forrásai. VIII. o.: 1. a természet mint világegyetem; 2. az ember minden vonatkozásban; 3. az ideális javak mint a kultúra és az igazi benső megelégedés alapjai.

E kis tanulmányra főként azért óhajtom felhívni a figyelmet, mert azt látom benne alapgondolatnak, hogy a dolgozatok egész kérdésében az iskola célja a döntő. Ez állapítja meg az egységes munka eme részletének is a feladatát: ez ad tudatosságot és megköveteli, hogy a dolgozatok ne csak egyes, véletlenül felkerült tárgyakról szóljanak, hanem határozottan rendszeresen, tervszerűen vigyék közelebb a tanulót középiskolai munkája céljához. E célt, a középiskola feladatát a szerző abban látja helyesen, hogy a tanuló gondolkodva tudjon állást foglalni mindazokra a dolgokra nézve, melyek tapasztalása körében előfordulnak. Tehát: tanuljon meg önállóan gondolkodni. Ezért tesz különbséget az elemi iskolában és a középiskolai alsóbb osztályokban, meg a magasabb osztályokban iratott dolgozatok rendeltetése között: azok egyszerűen a tapasztalati érdeklődést ápolják, emezek pedig a spekulatív érdeklődést; segítni

igyekeznek az ifjakat a megismerés felé, de érzelmi világuk kára nélkül, hanem azzal a gondolattal, hogy a gondolkozás teszi tisztává, amit megérezünk. Így jut a szerző oda, hogy az anyanyelvi irodalmi tanítás koronája a filozófiai tárgyú dolgozat. S így érthető, hogy felfogása szerint sohasem a dolgozat formája a fő, hanem a tartalom. Tiszta, jellemes személyiséggé kell az ifjúnak válnia s erre segíti az elmélyedő, maga kifejlésére alkalmat nyújtó dolgozat.

A szerző egész okoskodása a mai gimnáziumhoz fűződik, annak törvényes, de magas céljához. A közölt dolgozatok azt mutatják, hogy a Honterus-gimnáziumban megközelítik ezt a célt. Bizonyára sok helyen másutt is. De bizonyos, hogy nem mindenütt. A viszonyok gyakran leszállítják a mértéket. Nagy igazság azonban, hogy a nagy cél értékesebb, mint ami igen alacsonyan van. És az is igazság, hogy minden részlet csak akkor értékes, ha az egyetemes célt szolgálja vagy erre törekszik. Netoliczka fejtegetéseiben ez a világos tudatosság nyilatkozik. Neki az anyanyelvi oktatás a világnézet fejlesztője s a dolgozat ebben a fő segítség, de nemcsak egyetlen tárgynak, hanem az egész iskolai munkának eredményét, értékét tárja fel.

Imre Sándor.

*

Sztankó Béla : Vezérkönyv a népiskolai énektanításhoz. (A tanítóképző intézeti énekiskola IV. része.) Kiadja: a Franklin-Társulat, magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. Budapest. 1909. Ára 5 kor.

A mű öt részből és egy függelékből áll. Az első rész a hangadó és hangfelfogó szerveket és azok működését, (élet- és lélektani vonatkozásokban) ismerteti; a második rész az énektanítás történeti fejlődését tárgyalja; a harmadik rész a népiskolai énektanítás anyagáról szól; a negyedik rész az énektanítás methodikája; az ötödik rész a tanító hivatásáról, feladatáról értekezik s végül a függelék közli a népiskolai énektanítás tantervéhez szóló «Utasítást». Szerző a vázolt anyagot 352 oldalon, 22 íven dolgozza föl.

Sztankó Béla kiváló műve az elemi iskolai énektanítást akarja szolgálni, még pedig azzal, hogy útmutatásokat ad azok számára, kik hivatva lesznek, mint tanítók, az első zenei ismeretek nyújtása által a gyermek fogékony, zsenge lelkét előkészíteni, alkalmassá tenni a zenei szép befogadására, élvezésére.

És ez a momentum teszi rendkívüli fontossá a tanítónak, mint *énektanítónak* feladatát, különösen nálunk, ahol nemcsak azoknak kell beérni az elemi iskolában szerzett énektudással, akik felsőbb iskolába nem jutnak: hanem, sajnos, a legtöbb esetben azoknak is, akik középiskolákat végeznek. Énektanításunk csak az elemi iskolában